

LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT

DEN HAAG (Schev.) — VAN STOLKWEG 29 — TELEFOON 55.23.50

*Instituut voor Landbouw- en Tuinbouw-economische
Landbouwkunde
6401 Leidschendam - Nederland - tel. 959/803715*

**VERSLAG
OVER HET JAAR
1948**

- I ALGEMEEN OVERZICHT
- II BESTUUR EN VASTE COMMISSIES VAN ADVIES
- III PERSONEEL, INTERNE ORGANISATIE EN FINANCIËN
- IV VERSLAG VAN DE WERKZAAMHEDEN DER VERSCHILLENDE AFDELINGEN

- 1. Algemeen economisch onderzoek.
- 2. Streekonderzoek.
- 3. Bedrijfs-economisch onderzoek.

A. Landbouw.

- a Algemeen
- b Boekhouding
- c Calculatie
- d Bedrijfs-economische studie
  - (1) Resultaten van de bedrijfs-economische boekhoudingen
  - (2) Resultaten van de boekhoudingen der landbouwboekhoudbureaux
- e Statistiek van de bedrijfsuitkomsten

B. Tuinbouw.

- a Boekhouding
  - b Calculatie
  - c Bedrijfs-economische studie
  - d Statistiek van de bedrijfsuitkomsten
- 4. Economisch en sociaal onderzoek in de visserij.
    - a Algemeen economisch en sociaal onderzoek
    - b Bedrijfs-economisch onderzoek.

- 5. Statistiek
- 6. Algemene zaken

V DIVERSEN

- 1. Contact met andere instellingen.
- 2. Vertegenwoordiging in commissies van andere instellingen.
- 3. Lezingen gehouden door medewerkers van het L.E.I.
- 4. Publicaties van de hand van medewerkers van het L.E.I.

VI BIJLAGEN

Bijlage I . Aantal bedrijfs-economische boekhoudingen.

- 1. Landbouw
- 2. Tuinbouw
- 3. Visserij

Bijlage II. Uitgebrachte rapporten e.d.

- 1. Rapporten
- 2. Nota's
- 3. Overzichten van de resultaten der bedrijfs-economische boekhoudingen
- 4. Statistiek van de bedrijfsuitkomsten
- 5. Mededelingen voor de pers.

I. ALGEMEEN OVERZICHT.

Na de snelle groei van het instituut in de jaren 1946 en 1947 werd het jaar 1948 gekenmerkt door consolidatie en een geleidelijke uitbreiding en afronding van de werkzaamheden.

Gedurende de loop van het jaar werden de bijzondere werkzaamheden voor de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening - de zgn. kabinetswerkzaamheden - beëindigd en nam in verband daarmee de directeur ontslag als raadadviseur. De afdeling Algemeen economisch onderzoek, die voor een belangrijk deel de kabinetswerkzaamheden verrichtte, kreeg in verband hiermede de gelegenheid meer dan tot dusverre aandacht te schenken aan andere vraagstukken dan de urgente kwesties van de dag.

De ontwikkeling van de afdeling Streekonderzoek, die het economisch-sociografisch onderzoek in de landbouw ter hand zou nemen, stagneerde aanvankelijk ten gevolge van enige onzekerheid ten aanzien van de te volgen wijze van werken en de beantwoording van de vraag of dit werk bij het L.E.I. zou dienen te blijven dan wel beter bij het Ministerie van Landbouw zou kunnen worden ondergebracht. Het Dagelijks Bestuur heeft zich in deze doen voorlichten door een commissie van deskundigen onder voorzitterschap van Prof. Dr E.W. Hofstee te Wageningen. Op grond van het advies van deze commissie, dat door het Dagelijks Bestuur van voldoende belang werd geacht om te publiceren, werd in het najaar van 1948 door het Algemeen Bestuur besloten, dat het economisch-sociografisch onderzoek bij het L.E.I. zou blijven en de afdeling Streekonderzoek zodanig zou worden uitgebreid, dat op behoorlijke schaal opdrachten zouden kunnen worden uitgevoerd. Ter ondersteuning van deze tak van onderzoek werd tegen het einde van het jaar een vaste commissie van advies ingesteld. Door de afdeling Streekonderzoek werden in 1948 enige rapporten van onderzoekingen gepubliceerd, die in brede kring de aandacht trokken. Een belangrijke opdracht werd tegen het einde van 1948 verleend door het Ministerie van Landbouw en de Stichting voor de Landbouw gezamenlijk, n.l. een onderzoek naar de moeilijkheden, waarmede de kleine landbouwbedrijven in de zandstreken hebben te kampen. Een breed en fundamenteel opgezet onderzoek is in gang.

Bij het bedrijfs-economisch onderzoek in de akkerbouw en veehouderij bleven de kostprijsberekeningen ten dienste van de vaststelling der prijzen een belangrijk deel van de werkzaamheden uitmaken. Daarnaast werd in 1948

ook veel aandacht besteed aan het onderzoek ten behoeve van de bedrijfsvoorlichting. Voor dit doel vond enige uitbreiding van de afdeling plaats en werd de Heer Ir J.F. van Riemsdijk, voordien Rijkslandbouwconsulent te Zwolle, benoemd tot adjunct-directeur. Veelvuldig vond ten behoeve van de bedrijfs-economische studie en voorlichting overleg plaats met de Rijkslandbouwvoorlichtingsdienst in een contact-commissie. De documentatie - het aantal deelnemers aan de bedrijfsboekhouding - werd aanmerkelijk uitgebreid, vooral in de zandstreken. De medewerking van de deelnemers was zeer bevredigend. De animo tot deelneming is vrijwel overal groeiende, in vele gebieden zelfs zo groot, dat het nodig is een zekere mate van beperking in acht te nemen.

In verband met de terugkeer tot de vrije prijsvorming van tuinbouwproducten, werden in 1948 nagenoeg geen kostprijsrapporten uitgebracht. Voor het geval een inzicht over kostprijzen nodig was, konden de berekeningen uit de voorafgaande jaren dienst doen. Voor die producten, waarvoor nog niet eerder kostprijzen waren berekend of waarvan de berekeningen nog verbeterd dienden te worden, is in 1948 een rapport opgesteld. Na de oorlog werden de gegevens van de tuinbouwproducten verkregen uit velerlei bronnen, waarbij de mondelinge enquêtes op de bedrijven een grote rol speelden. In 1947 is een bescheiden begin gemaakt met een documentatie door middel van bedrijfsboekhoudingen. In 1948 is hieraan enige uitbreiding gegeven. De ontwikkeling van de afdeling werd ongunstig beïnvloed door het feit, dat het in 1948 helaas niet lukte een landbouwkundig ingenieur met tuinbouwopleiding en ervaring en een econoom, die op de tuinbouw is gespecialiseerd, aan het L.E.I. te verbinden.

Uit de gegevens van de boekhoudingen van de landbouwboekhoudbureaux wordt, evenals dit voor de oorlog het geval was, een statistiek van de bedrijfsuitkomsten opgesteld. Voor de oorlog werd deze statistiek verzorgd door de Directie van de Landbouw; na de oorlog is dit overgedragen aan het L.E.I. Het eerste jaar waarover gegevens werden verzameld is het boekjaar 1946/47. Door de grote achterstand in de afwikkeling van de belastingzaken konden de boekhoudbureaux slechts in traag tempo de gegevens verstrekken. In 1948 kon daardoor de eerste volledige na-oorlogse publicatie nog niet gereedkomen. Ook voor de tuinbouw zijn pogingen aangewend tot het verzamelen van bedrijfsuitkomsten met het doel een statistiek hiervan op te stellen. Over de resultaten hiervan kan echter nog geen definitief uitsluitsel worden gegeven.

De afdeling Visserij-onderzoek, die op speciaal verzoek van de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening in 1946 bij het L.E.I. is ondergebracht, kreeg in de loop van dit jaar de officiële steun van de visserij-organisaties via de Stichting van de Nederlandse Visserij. In verband hiermede is de Vaste Commissie van Advies voor het Visserij-onderzoek van samenstelling veranderd. In overleg met het Bestuur van de Stichting van de Nederlandse Visserij is een aantal leden van de visserij-organisaties door het Dagelijks Bestuur van het L.E.I. in deze commissie benoemd.

Bij het onderzoek werd evenals in de vorige jaren in ruime mate geprofiteerd van de adviezen van de Vaste Commissies van Advies en van de Commissies van Advies ad hoc. De langzamerhand tot traditie geworden methode om rapporten, voor het uitbrengen, te laten toetsen door een aantal deskundigen, blijkt steeds zeer waardevol te zijn.

De exploitatiekosten van het L.E.I. bedroegen in 1948 bijna $6\frac{1}{2}$ ton; de begroting voor 1949 komt op rond 8 ton uit. Het is een verheugend verschijnsel, dat na de oorlog, zowel bij de Overheid als de organisaties van het bedrijfsleven, de noodzaak tot economisch en sociaal onderzoek in en voor de landbouw en visserij zodanig is gevoeld, dat deze geldmiddelen aan het L.E.I. ter beschikking zijn gesteld. In vergelijking met het technisch-landbouwkundig onderzoek is er evenwel ook een grote achterstand in te halen. Het technische onderzoek zal steeds meer aangevuld moeten worden met economisch en sociaal onderzoek. In vergelijking met de bedragen, die voor het technisch-landbouwkundig onderzoek worden besteed, is het economisch- en sociaal onderzoek nog slechts op een bescheiden voet opgezet. De vruchten van onze arbeid zullen moeten aantonen, dat het geld voor dit onderzoek goed is besteed.

II. BESTUUR EN VASTE COMMISSIES VAN ADVIES.

1. Bestuur

a Algemeen Bestuur

Gedurende het verslagjaar is afgetreden:

Ir J.S. Keyser, wnd. Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening te 's-Gravenhage.

Ter vervulling van de door dit aftreden ontstane vacature is benoemd:

Dr Ir S.L. Louwes, Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening te 's-Gravenhage.

Het Algemeen Bestuur was op 31 December 1948 als volgt samengesteld:

Aangewezen door de Minister:

1. Prof. Dr Ir G. Minderhoud, Voorzitter, Hoogleraar te Wageningen.
2. Prof. Dr P.P. van Berkum, Hoogleraar te Tilburg.
3. F.N. Glavimans, Directeur van de Accountantsdienst van het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening te 's-Gravenhage.
4. Dr Ir S.L. Louwes, Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening te 's-Gravenhage.
5. Ir C.H.J. Maliepaard, Hoofd van de Afdeling Landbouw en Voedselvoorziening van het Directoraat-Generaal van de Prijzen te 's-Gravenhage.
6. Ir A.W. van de Plassche, Directeur van de Tuinbouw te 's-Gravenhage.
7. Ir Chr.P.G.J. Smit, Adjunct-Directeur van het Centraal Bureau voor de Statistiek te 's-Gravenhage.
8. Ir C. Staf, Directeur-Generaal van de Landbouw te 's-Gravenhage.
9. Ir H.T. Tjallema, Directeur van de Akkerbouw en Weidebouw te 's-Gravenhage.
10. Prof. Mr C. Weststrate, Hoogleraar te Leiden.

Aangewezen door de Stichting voor de Landbouw.

1. N.G. Addens, Adviserend lid der Groninger Maatschappij van Landbouw te Bellingwolde.
2. Dr H.J. Frietema, Directeur van de Nationale Coöperatieve Raad te 's-Gravenhage.
3. J.A. Geluk, Secretaris van de Algemene Nederlandse Zuivelbond te 's-Gravenhage.
4. J. Haverkamp, Voorzitter van de Overijsselse Afdeling van de Christelijke Boeren- en Tuindersbond te Kampen.
5. J. Lageveen, Voorzitter van de Algemene Nederlandse Landarbeidersbond te Utrecht.

6. C.J. van Mastrigt, Voorzitter van de Nederlandse Christelijke Landarbeidersbond te Utrecht.
7. C.J. v.d. Ploeg, Voorzitter van de Nederlandse R.K. Landarbeidersbond "St. Deusededit" te Haarlem.
8. H. Remme, Lid van het Dagelijks Bestuur van het Centraal Bureau van de Tuinbouwweelingen te Delft.
9. Ir G.P.F. Royackers, Secretaris van de Stichting voor de Landbouw te 's-Gravenhage.
10. F.J.M. Smits van Cyen, Voorzitter van de Nederlandse Katholieke Boeren- en Tuindersbond te Aalst bij Eindhoven.

Het Algemeen Bestuur is gedurende het verslagjaar tweemaal in vergadering bijeen geweest.

b Dagelijks Bestuur

Het Dagelijks Bestuur was op 31 December 1948 als volgt samengesteld:

1. Prof. Dr Ir G. Minderhoud   Voorzitter
2. Ir G.P.F. Royackers   Vice-Voorzitter
3. Ir H.T. Tjallema   Secretaris-Penningmeester
4. Dr Ir S.J. Louwes
5. C.J. v.d. Ploeg
6. H. Remme
7. Ir C. Staf.

Het Dagelijks Bestuur kwam gedurende het verslagjaar negen maal in vergadering bijeen.

2. Vaste Commissies van Advies van het Dagelijks Bestuur.

a Vaste Commissie voor Streckonderzoek.

1. Prof. Dr E.W. Hofstee, Hoogleraar te Wageningen, Voorzitter.
2. Ir G. de Bakker, Inspecteur voor het tuinbouwkundig onderzoek te 's-Gravenhage
3. Dr H.A.C.M. van Grunsven, Burgemeester van de gemeente Horst (L.)
4. Prof. Dr W.R. Heere, Hoogleraar te Tilburg.
5. Prof. Dr J.P. Kruyt, Hoogleraar te Utrecht.
6. C.J. van Mastrigt, Lid van het Dagelijks Bestuur van de Stichting voor de Landbouw te Utrecht.
7. Ir F.P. Mosu, Directeur van de Cultuurtechnische Dienst te Utrecht.

Als Secretaris is aan deze Commissie toegevoegd Ir A. Maris, medewerker van het L.E.I.

Deze Commissie werd 10 Dec. '48 geïnstalleerd en kwam gedurende het verslagjaar eenmaal in vergadering bijeen.

b Waste Commissie voor de Tuinbouw.

1. Ir A.W. van de Plassche, Voorzitter, Directeur van de Tuinbouw te 's-Gravenhage.
  2. C. Boudewijn, Voorzitter van de Nederlandse Fruittelersorganisatie te 's-Gravenhage (voor de fruitteelt).
  3. D. Jonker, Bloembollen- en zaadkweker te Andijk (voor de zaadteelt).
  4. W. Maerse, Bloemist, Voorzitter van de Centrale Aalsmeerse Veiling te Aalsmeer (voor de sierteelt).
  5. A.P. van Nes, Boomkweker-handelaar, Vice-Voorzitter van het Bestuur van het Bedrijfschap voor Sierteeltproducten te 's-Gravenhage (voor de boomkwekerij).
  6. C.J. v.d. Floeg, Voorzitter van de R.K. Landarbeidersbond "St. Deusededit" te Haarlem.
  7. H. Remme, Lid van het Dagelijks Bestuur van het Centraal Bureau van de Tuinbouwveilingen te Delft (voor de groenteteelt).
  8. Dr A.J. Verhage, Voorzitter-Directeur van het Bedrijfschap voor Sierteeltproducten te 's-Gravenhage (voor de bloembollenteelt).
- Als Secretaris is aan deze Commissie toegevoegd Drs C.D. Scheer, medewerker van het L.E.I.

Deze Commissie kwam gedurende het verslagjaar tweemaal in vergadering bijeen.

c Waste Commissie voor de Visserij.

1. Prof. Dr Ir G. Minderhoud, Hoogleraar te Wageningen, Voorzitter.
2. Ir G.J. Lienesch, Directeur der Visserijen, 's-Gravenhage, Vice-Voorzitter.
3. H.S. Drost, Inspecteur der Visserijen, 's-Gravenhage.
4. Ir M.C. van Hamelen, Hoofd afdeling Tuinbouw en Visserij van de Directie Voedselvoorziening, 's-Gravenhage.
5. N. Haasnoot, reder, Katwijk.
Plv. Ir F. Thiel, reder, IJmuiden.
6. R. Brands, Voorzitter Nederlandse vissersbond, Urk.
Plv. E. de Jong, Voorzitter van de Vereniging van Schippers-Eigenaren, Katwijk aan Zee.
7. C. Kok, zoetwatervisser en vishandelaar, Burgervlotbrug.
Plv. Dr A.A.M. Enserinck, Directeur Covy, Hilversum.
8. R. Laan Sr, Voorzitter Centrale Bond voor Transportarbeiders, Rotterdam.
Plv. C. van der Wal, 2e Voorzitter van de Nederlandse Bond van Christelijke Fabrieks- en Transportarbeiders, 's-Gravenhage.

Als Secretaris is aan deze Commissie toegevoegd Drs A.G.U. Hildebrandt, medewerker van het L.E.I.. Deze Commissie kwam gedurende het verslagjaar driemaal in vergadering bijeen.

De Commissie werd in deze samenstelling 16 September 1948 geïnstalleerd.

Voordien was de Commissie als volgt samengesteld:

1. Ir G.J. Lienesch, Voorzitter, Directeur der Visserijen, 's-Gravenhage.
2. Drs D.J. van Dijk, Directeur van het Bedrijfschap voor Visserijproducten,
's-Gravenhage.
3. N. Haasnoot, reder, Katwijk.
4. A. Kievit, Lid van het Bestuur van Unie-Verkeer te Rotterdam.
5. Ir J.P. van Lonkhuyzen, Voorzitter van de Hoofdafdeling Zoetwatervisserij
van de Nederlandse Heide Maatschappij te Arnhem.
6. C. Pekaar, Voorzitter van de Visserijvereniging "Yerseke" te Yerseke.
7. Ir F. Thiel, Directeur van de N.V. Visserij-onderneming "De V.E.M." te
IJmuiden.
8. J.W. Stevenson, Voorzitter van de Nederlandse Vissersbond te Den Helder.
9. A. Warnderink Vinke, Directeur van de Maatschappij voor de Nederlandse
Walvisvaart te Amsterdam.

Nadat de Stichting van de Nederlandse Visserij was opgericht, heeft het Bestuur gemeend de bestaande Commissie te moeten ontbinden en met name de vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, op voordracht van genoemde Stichting, te benoemen. Tevens is een vertegenwoordiger van de transportarbeiders in de Commissie opgenomen.

III. PERSONEEL, INTERNE ORGANISATIE EN FINANCIEN.

1. P e r s o n e e l .

Het aantal personen in dienst van het L.E.I. bedroeg per:

	mannelijk	vrouwelijk	totaal
1 Januari 1948	101	25	126
1 April 1948	101	29	130
1 Juli 1948	106	28	134
1 October 1948	115	27	142
31 December 1948	121	26	147
1 Januari 1949	124	26	150

Personen, die in militaire dienst waren, zijn niet in deze aantallen opgenomen.

In de loop van het verslagjaar werden 45 personen aangesteld en werd aan 20 personen eervol ontslag verleend, terwijl 2 personen voor militaire dienst werden opgeroepen en 1 persoon uit militaire dienst terugkwam.

O.a. is als adjunct-directeur aangesteld Ir J.F. van Riemsdijk, Rijkslandbouwconsulent te Zwolle. Deze is, tezamen met Drs P.M. van Nieuwenhuyzen belast met de leiding van het bedrijfs-economisch onderzoek in de land- en tuinbouw.

Onderstaand volgt een overzicht van het aantal personen per afdeling alsmede van de vele mutaties, welke in de loop van 1948 hebben plaats gevonden.

Omschrijving	Aantal pers. in dienst op 1 Januari '48	Aantal pers. aangesteld of overgepl. in 1948	Aantal pers. vertrokken of overgeplaatst in 1948	Aantal pers. in dienst op 1 Januari '49
1. Directeur en Alg.zaken	8	2	3	7
2. l.g. economisch onderz.	4	-	-	4
3. Streekonderzoek	8	8	-	16
4. Bedrijfs-econ. onderzoek				
Algemene leiding	1	1	-	2
A. Landbouw	63	22	18	67
B. Tuinbouw	14	8	2	20
5. Visserij	5	5	2	8
6. Statistiek	11	3	2	12
7. Type- en Stencilkamer	12	5	3	14
Totaal	126	54(9)	30(10)	150
8. Personen in militaire dienst	6	(2)	(1)	7

De tussen haakjes geplaatste getallen geven aan, hoeveel personen in totaal van de ene afdeling naar de andere afdeling overgeplaatst zijn, resp. in militaire dienst zijn gegaan of uit militaire dienst zijn gekomen.

Splitsing in leeftijdsgroepen van het aantal personen, dat per 31 December 1948 in dienst was:

	<u>aantal</u>	<u>in procenten</u>
Personen beneden 21 jaar	16	11
" van 21 t/m 24 jaar	33	22
" van 25 t/m 29 jaar	56	39
" van 30 t/m 34 jaar	22	15
" van 35 t/m 39 jaar	12	8
" van 40 t/m 44 jaar	6	4
" ouder dan 44 jaar	2	1
Totaal	<u>147</u>	<u>100</u>

De gemiddelde leeftijd bedroeg per 31 December 1948 $27\frac{1}{2}$ jaar.

Om het groeiend aantal personeelsleden in de twee in gebruik zijnde gebouwen behoorlijk te kunnen onderbrengen, moesten er aanzienlijke kosten worden gemaakt om de beschikbare ruimte zo efficiënt mogelijk te kunnen benutten.

Het aantal personen, gedetacheerd bij de Rijkslandbouwconsulenten ¹⁾ bedroeg op 31 December 1947 en 31 December 1948 resp. 37 en 40.

Op voorstel van het Dagelijks Bestuur is uit het personeel een Commissie voor personeelszaken ingesteld.

In de loop van het verslagjaar zijn nieuwe salarisschalen en een wijziging in het pensioenreglement tot stand gekomen, die per 1 Januari zijn ingevoerd.

Een nieuwe regeling omtrent de doorbetaling van salaris gedurende ziekte en ongeval is aan het einde van het jaar ontworpen.

Op 23 Juni 1948 is met het gehele personeel een excursie gehouden, waarbij een bezoek werd gebracht aan de zuivelfabriek "De Producent" te Gouda en de "Winterzon Conserven N.V." te Utrecht.

Voor het personeel werden enkele korte films over landbouw en visserij vertoond.

In Juni vond de promotie van de directeur tot doctor in de economische wetenschappen plaats op een proefschrift over "Methode van Kostprijsberekening in de landbouw".

2. I n t e r n e o r g a n i s a t i e .

Hiernaast volgt een schema van de interne organisatie.

---

1) Voor het aantal per Consulentschap wordt verwezen naar bijlage I.

SCHEMA VAN DE INTERNE ORGANISATIE VAN HET LANDBOUW ECONOMISCH INSTITUUT

Directeur: Dr J. Horring

Adjunct-directeuren: Drs P.M. van Nieuwenhuyzen (bedrijfs-economisch onderzoek land- en tuinbouw en visserij; algemene zaken)

Ir J.F. van Riemsdijk (bedrijfs-economisch onderzoek land- en tuinbouw)

Dr E. van de Wiel (algemeen economisch onderzoek land- en tuinbouw; statistiek)

Algemeen economisch onderzoek Dr E. van de Wiel	Streekonderzoek	Bedrijfs-economisch onderzoek Drs P.M. van Nieuwenhuyzen Ir J.F. van Riemsdijk								Visserij		
Drs G. Greidanus Drs W. Le Mair Ir H. J. Louwes	Ir A. Maris Drs C. D. Scheer ¹⁾ Drs M. A. J. Visser	L a n d b o u w				T u i n b o u w				Drs A. G. U. Hildebrandt C. Kamermans ec. cand.		
		Ir J. A. W. van Heusden Dr Ir A. W. G. Koppejan Drs A. R. van Nes Ir J. G. Veldink Vacature landb. ingenieur				Dr J. H. van Stuyvenberg ²⁾ vacature landb. ingenieur						
Enquête Documentatieverwerking	Boekhouding	Calculatie	Bedrijfsvergelijking	Bedrijfsuitkomstenstatistiek	A. H o l k a m p				Documentatie	Calculatie	Statistiek	Algemene zaken
					Boekhouding	Calculatie	Bedrijfsvergelijking	Bedrijfsuitkomstenstatistiek				
J. H. Wessel	J. A. Keperus	J. Hoornweg		K. M. Horjus	A. K. den Heyer	C. Bos	P. A. Spoor	G. Koppert	C. W. A. Dubois	A. Richter	F. Kalfsterman	J. H. du Bois

1) Heeft per 1 November 1948 de dienst verlaten.

2) Was per 1 Januari 1949 nog niet in dienst getreden.

3. F i n a n c i ë n .

A. Volgens de begroting zou het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening een bedrag van f. 375.000,- bijdragen.

Dit bedrag kan als volgt worden gesplitst:

a. Visserij	f. 40.000,-
b. Bijdrage op pariteitsbasis met de Stichting voor de Landbouw	f. 325.000,-
c. Declaratie voor speciale werkzaamheden voor het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening	f. 10.000,-
Sub-Totaal	f. 375.000,-

B. Stichting voor de Landbouw.

Bijdrage op pariteitsbasis met het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening	f. 325.000,-
Totaal	f. 700.000,-

Er was nodig aan middelen	f. 632.445,-
waarvan voor de afdeling Visserij	f. 37.350,-
voor speciale werkzaamheden voor de Minister	f. 6.000,-
Te verdelen op pariteitsbasis	f. 589.095,-

Bij te dragen door het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening f. 589.095 : 2 + f. 43.350 = f. 337.898,-

Bij te dragen door de Stichting voor de Landbouw f. 589.095:2= f. 294.547,-

Overzicht van de exploitatiekosten over het jaar 1948.

<u>Omschrijving:</u>	<u>Bedrag</u>	<u>in procenten</u>
1. Salarissen	f. 405.200,-	64,1
2. Sociale lasten	f. 73.150,-	11,6
3. Reis- en verblijfkosten	f. 35.311,-	5,6
4. Drukwerk	f. 21.377,-	3,4
5. Vergoeding boekhoudbureaux	f. 32.000,-	5,-
6. Telefoon	f. 4.850,-	-,8
7. Kantoorbenodigdheden	f. 12.066,-	1,9
8. Huisvestingskosten	f. 20.719,-	3,3
9. Boeken, enz.	f. 3.225,-	-,5
10. Bestuur en commissies	f. 6.120,-	1,-
11. Porti	f. 3.167,-	-,5
12. Kantoorinventaris	f. 9.168,-	1,4
13. Algemene kosten	f. 6.092,-	-,9
Totaal	f. 632.445,-	100,-

De verdeling over de verschillende afdelingen van de kosten voor salarissen en sociale lasten en van reis- en verblijfskosten, drukwerk en vergoeding boekhoudbureaux is als volgt:

Omschrijving	Aantal personen	1.Salarissen 2.Sociale lasten	3.Reis-en verblijfsk. 4.Drukwerk 5.Verg.boek- houdbureaux	Totaal	In proc.
1. Directeur en Alg.Zaken	7	f. 34.519,-	f. 3.836,-	f. 38.355,-	6,1
2. Alg.econ.onderzoek	4	" 23.170,-	" 199,-	" 23.369,-	3,7
3. Streekonderzoek	13	" 46.375,-	" 9.274,-	" 55.649,-	8,8
4. Bedrijfs-econ.onderzoek Algemene leiding	2	" 11.605,-	" 1.281,-	" 12.886,-	2,-
A. Landbouw.					
a Wetensch.medewerkers	4	" 25.770,-	" 1.507,-	" 27.277,-	4,3
b Boekhouding	53	" 153.400,-	" 17.166,-	" 170.566,-	27,-
c Calculatie	3	" 14.393,-	" 308,-	" 14.701,-	2,3
d Bedrijfs-econ.studie	2	" 2.235,-	" 161,-	" 2.396,-	-,4
e Stat.v.d.bedrijfsuitk.	5	" 11.175,-	" 31.435,- ¹⁾	" 42.610,-	6,7
				" (257.550,-)	(40,7)
B. Tuinbouw.					
a Wetensch.medewerkers	-	-	-	-	-
b Boekh.-, Calculatie Bedrijfs-econ.studie	20	" 59.130,-	" 17.025 ²⁾	" 76.155,-	12,1
c Stat.v.d.bedrijfsuitk.)					
5. Visserij	8	" 28.644,-	" 5.313,-	" 33.957,-	5,4
6. Statistiek	12	" 29.033,-	" 1.183,-	" 30.216,-	4,8
7. Type- en Stencilkamer	14	" 35.554,-	" -	" 35.554,-	5,6
8. Personen in mil.dienst	(7)	" 3.347,-	" -	" 3.347,-	-,5
	147	" 478.350,-	" 88.688,-	" 567.038,-	89,7
9. Overige kosten (6 t/m -13)	(7)			" 65.407,-	10,3
Totaal				" 632.445,-	100,-

1) w.o. f. 27.000,- vergoeding boekhoudbureaux

2) w.o. f. 5.000,- idem.

IV. VERSLAG VAN DE WERKZAAMHEDEN DER VERSCHILLENDE AFDELINGEN.

1. Algemeen economisch onderzoek.

De afdeling werd gedurende de eerste helft van het afgelopen jaar nog voor een deel in beslag genomen door de zgn. Kabinetswerkzaamheden ten behoeve van de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening. Sedert 1 Juli 1948 zijn deze echter komen te vervallen. Daarnaast werden studies verricht op velerlei terrein, welke zich in 3 groepen laten samenvatten:

a. Agrarische vraagstukken geplaatst in het kader van een internationale organisatie of regeling.

In dit kader moeten worden genoemd:

Nota no 46, handelend over de Nederlandse exportmogelijkheden van agrarische producten, beoordeeld naar de opgaven der West-Europese landen aan de O.E.E.C. te Parijs in 1947;

Nota no 47, welke een overzicht geeft van de ontwikkeling van de tarwemarkt van 1945-1948;

Nota no 49, handelend over het definitieve handvest van de "International Trade Organization" en de betekenis hiervan voor de door ons land te voeren landbouwpolitiek.

b. De agrarische handels-, markt- en prijspolitiek.

Over de vooroorlogse jaren werd op verzoek van het "Agricultural Economic Research Institute" te Oxford een korte samenvatting opgesteld van de vooroorlogse landbouw crisispolitiek (inlichting no 5). Voorts werd in November een aanvang gemaakt met een beschrijving en analyse van de markt- en prijspolitiek inzake agrarische producten in ons land. Het accent ligt hierin op de recente ontwikkeling..

Deze studie, welke einde 1948 vrijwel gereed was, had o.m. tot doel als proeve te dienen voor de te volgen methode bij toekomstige onderzoekingen inzake de gevoerde markt- en prijspolitiek in enkele andere landen.

c. Diverse aspecten met betrekking tot productie, prijzen en export.

In dit verband moeten worden genoemd:

Nota no 42 inzake de f.o.b. prijzen, welke onze agrarische veredelingsproducten bij export moeten opbrengen, daarbij uitgaande van verschillende veronderstellingen t.a.v. de kosten, alsmede berekeningen van de deviezenoverschotten en te betalen subsidiebedragen;

Nota no 48, welke een studie behelst van de Nederlandse zuivelpositie in de nabije toekomst; en ten slotte een korte schets van de ontwikkeling, betekenis, structuur en organisatie van de Nederlandse zuivelindustrie (inlichting no 11), een prae-advies, geschreven ten dienste van het in 1949 te Stockholm te houden 12e Internationale Zuivelcongres.

2. S t r e e k o n d e r z o e k .

a. Algemeen.

Aangezien er in het jaar 1948 door het Bestuur van het L.E.I. enkele beslissingen genomen zijn, welke voor het economisch-sociografisch onderzoek van groot belang waren, volgt hier een kort resumé van de ontwikkeling van de afdeling Streekonderzoek.

Toen het L.E.I. in 1945 werd gereorganiseerd werd ook het economisch-sociografisch onderzoek op het programma geplaatst en werd hiervoor een afzonderlijke afdeling opgericht. Door verschillende omstandigheden is deze afdeling in de eerste jaren van haar bestaan niet tot volle ontwikkeling kunnen komen. In het Bestuur van het L.E.I. rees de vraag, wie dergelijke onderzoekingen zou moeten doen en waar; enkelen waren van mening, dat bij deze studies onderzoek en beleid zo nauw verweven zijn, dat het onderzoek het beste bij de Directie van de Landbouw zou kunnen plaats vinden.

Om aan deze twijfel een eind te maken, heeft het Dagelijks Bestuur een commissie ingesteld om het hoe, wie en waar van het streekonderzoek te onderzoeken en van haar bevindingen rapport uit te brengen. Deze commissie, waarin zitting namen:

Prof. Dr E.W. Hofstee, hoogleraar te Wageningen, Voorzitter

Dr H.J. Keuning, destijds Hoofd van de Afdeling Handels- en Verkeers-
statistiek van het Centraal Bureau voor de Statistiek

Ir F.P. Mesu, Directeur van de Cultuurtechnische Dienst

Ir G.P.F. Royackers, Secretaris van de Stichting voor de Landbouw,
leden,

werd op 13 Februari 1948 door de voorzitter van het L.E.I., Prof. Dr Ir G. Minderhoud, geïnstalleerd, waarbij mede aanwezig was de Directeur-Generaal van de Landbouw, Ir C. Staf.

Deze commissie bracht in September 1948 een rapport uit, waarin het object van onderzoek werd omschreven en de bestaande en toekomstige behoefte aan economisch-sociografisch onderzoek in de landbouw werd nagegaan. Ook werd gerapporteerd over de meest gewenste ontwikkeling van het

onderzoek en in verband hiermede over de interne- en externe organisatie. De commissie kwam o.m. tot de conclusie dat de afdeling Streekonderzoek van het L.E.I., na reorganisatie en uitbreiding, als centraal apparaat voor het economisch-sociografisch onderzoek in de landbouw kan fungeren; hierbij zal het evenwel gewenst zijn, dat deze afdeling een afzonderlijk adviesorgaan krijgt waarin deskundigen op het gebied van zuiver en toegepast sociografisch onderzoek zitting zullen hebben.

Het Dagelijks en het Algemeen Bestuur van het L.E.I. hebben zich in grote lijnen met het rapport verenigd en zijn thans van oordeel, dat het werk op dit gebied, dat door het L.E.I. was begonnen, door dit instituut moet worden voortgezet en uitgebreid.

Als uitvloeisel hiervan werd door het bestuur besloten een Vaste Commissie van Advies voor deze afdeling in te stellen en de afdeling voorlopig tot minstens 18 personen uit te breiden.

Op 11 December 1948 werd de Vaste Commissie van Advies door de voorzitter van het L.E.I. geïnstalleerd.

b. Opdrachten.

De werkzaamheden van deze afdeling breidden zich gedurende het verslagjaar als gevolg van enkele nieuwe opdrachten uit. In het jaar 1948 werden de volgende opdrachten verstrekt:

1. De Stichting voor de Landbouw verzocht een onderzoek in te stellen naar de structuur van de Texelse landbouwbedrijven en in het bijzonder naar de betekenis van de schapenhouderij voor deze bedrijven. Deze belangstelling werd gewekt door de slechte resultaten voor de schapenhouderij en de geldelijke steun, welke hiervan het gevolg is geweest. Dit onderzoek werd verricht in samenwerking met de afdeling Bedrijfs-economisch onderzoek.
2. De Directie van de Landbouw en de Stichting voor de Landbouw verleenden een opdracht tot het instellen van een onderzoek naar het "kleine-boeren vraagstuk". Voorlopig werd de opdracht beperkt tot de zandgronden en op de zandgronden tot een 13-tal gemeenten. Verwacht wordt, dat het onderzoek in deze 13 gemeenten een voldoende inzicht zal geven in het kleine-boeren vraagstuk op de zandgronden.
3. Het gemeentebestuur van Steenderen verleende een opdracht tot een economisch-sociografisch onderzoek in deze gemeente. Het gemeentebestuur wenste voor haar toekomstig beleid een kwantitatief en kwalitatief inzicht in de sociale- en economische structuur van de gemeente.

c. De volgende onderzoeken kwamen gereed en werden in de vorm van een rapport gepubliceerd:

1. Rapport no 94. betreffende een landbouweconomisch streekonderzoek in de gemeente Groesbeek, (opdracht 1947).
2. Rapport no 98. De ontwikkelingsmogelijkheden van de schapenbedrijven op Texel (in samenwerking met de afdeling Bedrijfs-economisch onderzoek), (opdracht 1948).
3. Rapport no 111, betreffende een onderzoek naar het "kleine-boeren vraagstuk" in de gemeente Epe, (opdracht 1947).

d. De stand der werkzaamheden van de lopende onderzoeken was aan het einde van het verslagjaar als volgt:

Vóór 1 Januari 1948 ontvangen opdrachten:

1. Uithoorn.

Door de Stichting voor Bodemkartering is een bodemkundig rapport-uitgebracht dat heeft geleid tot intrekking van het door de gemeente Uithoorn gemaakte plan tot inrichting van deze polder voor tuinbouw. Overwogen wordt om een ander plan op te stellen.

Het uitbrengen van een rapport over het oorspronkelijke plan kwam hierdoor te vervallen; het bijeengebrachte materiaal zal eventueel gebruikt kunnen worden voor de beoordeling van het nieuwe plan.

2. Het Bossche Broek.

De onderzoeken in de omgeving van 's-Hertogenbosch zijn stop gezet, omdat voorlopig in dit gebied nog geen bodemkartering kan plaats vinden.

3. Tuinbouwvestigingsplan.

De werkzaamheden ten behoeve van dit plan zijn in overleg met de Directeur van de afdeling Tuinbouw en Tuinbouwonderwijs van het Ministerie van Landbouw overgedragen aan genoemde afdeling.

4. Geestmerambacht.

Door de Rijkstuinbouwconsulent Ir Rietsema werd een werkkommissie gevormd, waarin de afdeling Streekonderzoek zitting heeft. De bedoeling van deze Commissie is om door de samenwerking van enkele deskundigen te trachten voor de problemen voor dit gebied een oplossing te vinden.

De verwerking van het door de afdeling Streekonderzoek bijeengebrachte materiaal kwam goeddeels gereed, evenals concepten van enkele hoofdstukken voor het rapport.

5. Onderzoek Waddenzeevisserij.

In samenwerking met de afdeling Visserij werd een aanvang gemaakt met een onderzoek naar de sociale positie van de Waddenzeevissers.

In 1948 ontvangen opdrachten:

1. "Kleine-Boeren vraagstuk" op de zandgronden.

Het Dagelijks Bestuur heeft, in afwijking van de gewoonte bij andere onderzoeken - waarbij eerst nadat het onderzoek is verricht, een commissie van advies wordt ingesteld, welke de resultaten van het onderzoek toetst - reeds voordat het onderzoek begon, een commissie benoemd, welke ook het werkplan zal beoordelen.

In de Dagelijks Bestuur-vergadering van 29 October 1948 is deze commissie benoemd. De commissie is als volgt samengesteld:

Prof. Dr E.W. Hofstee, voorzitter, Wageningen

Dr Ir W.J. Droessen, Roermond

C.J. Maastricht, Utrecht

Ir A.W. van de Plassche, 's-Gravenhage

Ir H.T. Tjallema, 's-Gravenhage

J.H. Woudstra, Blankenham (O.)

Op 20 November 1948 kwam deze commissie bijeen ter bespreking van het werkplan en de keuze der gemeenten. Het werkplan werd in grote lijnen aanvaard, evenals de keuze der gemeenten. De volgende gemeenten werden gekozen:

Friesland : Achtkarspelen

Drente : Rolde en Ruinen

Overijssel : Haaksbergen en Raalte

Gelderland : Lichtenvoorde en Zelhem

Noord-Brabant : Erp, St. Oedenrode en Rijsbergen

Limburg : Horst, Nederweert en Venray.

Hierbij moet worden opgemerkt, dat Haaksbergen en Lichtenvoorde zijn gekozen als gemeenten waarin de industrie een belangrijke invloed uitoefent en Rijsbergen en Horst als gemeenten waarin de tuinbouw een belangrijke rol speelt.

2. Steenderen.

Aan het einde van het verslagjaar werd met het onderzoek in deze gemeente een begin gemaakt.

- e. Bijzondere werkzaamheden van de Heer Drs C.D. Scheer als secretaris van een tweetal commissies van het Ministerie van Landbouw en voor de Directie van de Tuinbouw.
1. Het Rapport van de commissie voor Bloembollencultuur werd in Maart gepubliceerd. Daarna werden door de secretaris nog verschillende werkzaamheden verricht.
  2. In het begin van 1948 maakte de commissie voor Warmoezerijgewassen een aanvang met haar werkzaamheden.
Ten behoeve van deze commissie verzamelde de secretaris het studiemateriaal. Van het concept-rapport kwam een deel gereed.
  3. Ten behoeve van de Directie van de Tuinbouw werd gerapporteerd over de gang van zaken bij de Coöperatieve Vereniging tot Exploitatie van Landbouwwerktuigen "Geestmerambacht" naar aanleiding van haar subsidieaanvraag. Het voorstel tot reorganisatie kwam gereed.
  4. Werkzaamheden verbonden aan de voorbereiding van het tuinbouw-vestigingsplan, ook nadat deze aan de Directie van de Tuinbouw waren overgedragen.

3. B e d r i j f s - e c o n o m i s c h o n d e r z o e k .

A. Landbouw.

a. Algemeen.

De omvang van de werkzaamheden nam sterk toe in vergelijking met 1947. Het aantal boekhoudingen van landbouwbedrijven, dat door het personeel van het L.E.I. werd bijgehouden, steeg van + 650 over het boekjaar 1947/'48 tot + 1080 over 1948/'49. De groei van het aantal landbouwbedrijven, dat voor dit werk was ingeschakeld, had voornamelijk betrekking op gemengde bedrijven op de zandgronden.

Zoals in de inleiding werd vermeld, is besloten om van het boekjaar 1948/'49 af voor deze bedrijven een eenvoudige boekhouding in te voeren, zonder kostprijsberekening voor de producten. Slechts van een klein aantal werd de uitgebreide kostprijsboekhouding gehandhaafd.

De redenen voor deze belangrijke wijziging waren de volgende:

1e. een kostprijsboekhouding en de daaruit voortvloeiende kostprijsberekening is zeer ingewikkeld, tijdrovend en duur (voor een gemengd bedrijf op zandgrond + f. 400,-).

2e. op de gemengde bedrijven op zandgrond doen zich bijzondere moeilijkheden bij het vaststellen van kosten en opbrengsten en bij het verdelen daarvan over de verschillende producten voor, omdat op deze bedrijven de veehouderij en akkerbouw in hoge mate met elkaar vervlochten zijn.

3e. een nauwkeurige administratie van het aantal arbeidsuren per product is bijzonder moeilijk op deze bedrijven door de vele verschillende werkzaamheden en het veelal voorkomen van een groot aantal kleine - verspreide percelen. Bovendien is op vele dezer bedrijven een teveel aan arbeidskrachten aanwezig, waardoor een aantal slechts gedeeltelijk productieve uren wordt genoteerd. Deze uren, gewaardeerd tegen de normale loonkosten leiden tot abnormaal hoge arbeidskosten.

4e. de hoge kosten verbonden aan een kostprijsboekhouding hebben tot gevolg, dat slechts een klein aantal bedrijven per gebied in het onderzoek betrokken kan worden. Niet alleen is dit voor de bedrijfsstudie en de economische voorlichting aan de bedrijven een bezwaar, maar ook is het gemiddelde der resultaten van een bepaalde groep veelal niet voldoende statistisch verantwoord.

5e. het inschakelen van meer bedrijven op de nieuwe manier levert gemiddelde cijfers omtrent kosten en opbrengsten van het bedrijf als geheel, die statistisch meer verantwoord zijn dan die van het voorheen kleine aantal bedrijven.

Hierdoor wordt een beter inzicht verkregen in de rentabiliteit van het bedrijf als geheel. Dit inzicht is waardevol voor alle instanties, die met de winstgevendheid van het landbouwbedrijf te maken hebben.

Een dergelijke opstelling van cijfers maakt het niet mogelijk de producentenprijzen af te leiden uit de kostprijzen per product, hetgeen als een nadeel is te beschouwen. Wel echter is de invloed van bepaalde gewenste of gedachte veranderingen in prijzen op de winstgevendheid van het bedrijf hieruit af te leiden, zodat langs indirecte weg dergelijke cijfers toch van betekenis kunnen zijn bij besprekingen omtrent het prijzenbeleid.

6e. de cijfers van het bedrijf als geheel zijn evenzeer van belang voor de analyse van de bedrijfsresultaten, m.a.w. voor de bedrijfsvergelijking en dientengevolge voor de economische voorlichting aan de bedrijven.

Op het eerste gezicht lijken de productiekosten per product hiertoe meer geschikt. Dit is echter slechts schijn, indien - zoals hierboven is

aangegeven - de cijfers onvoldoende met de werkelijkheid in overeenstemming zijn. Doch afgezien van dit laatste geven de cijfers, uitgaande van het gehele bedrijf, een aantal duidelijke - en voor de boer goed begrijpelijke - punten om de belangrijkste factoren in de bedrijfsvoering te vergelijken en te beoordelen. Het is hier niet de plaats om hierop verder in te gaan.

Dit besluit is gepaard gegaan met een bezinning over het doel van de resultaten der boekhoudingen voor de economische bedrijfsstudie door middel van de onderlinge vergelijking van de resultaten der deelnemende bedrijven.

Tot dusver was hieraan weliswaar steeds aandacht besteed, maar noodgedwongen nog onvoldoende, omdat de wetenschappelijke medewerkers te zeer belast waren met allerlei andere werkzaamheden, w.o. in de eerste plaats het samenstellen van kostprijsberekeningen.

Het Dagelijks Bestuur achtte dan ook uitbreiding met een landbouwkundig ingenieur noodzakelijk, opdat voor de economische bedrijfsstudie meer tijd vrijgemaakt zou kunnen worden.

b. Boekhouding.

Het aantal boekhoudingen was als volgt:

	1947/'48	1948/'49
1. Akkerbouwbedrijven op klei en dalgrond en gemengde bedrijven op klei	169	151
2. Weidebedrijven	221	283
3. Gemengde bedrijven op zandgrond	78	401
4. Voorbeeldbedrijven Landbouwvoorlichtingsdienst ¹⁾	-	88
5. Pluimveebedrijven	179	161
	<hr/>	<hr/>
Totaal	647	1084

Voor het boekjaar 1948/'49 werd van te voren in de Contact-Commissie Landbouwvoorlichtingsdienst - L.E.I. een plan opgesteld omtrent de verdeling van het aantal bedrijven over de bedrijfstypen en over de Consulentschappen.

1) Hieronder 11 mechanisatiebedrijven en 16 wisselbouwproefbedrijven.

Behalve de administratie van het genoemde aantal voorbeeldbedrijven werd van de Landbouwvoorlichtingsdienst ook de administratie van + 200 kleine bedrijven op de zandgrond door het L.E.I. overgenomen. Voor het overnemen van de administraties van de laatste groep werd uit de gelden van de Dienst Kleine Boeren van het Ministerie van Landbouw een vergoeding betaald.

Er werden in totaal 60 overzichten samengesteld van de resultaten van alle deelnemende bedrijven in een bepaald ambtsgebied of van een bepaalde bedrijfsstudiegroep. Deze overzichten werden door de Rijkslandbouwconsulent naar alle bedrijven, welke in het overzicht waren opgenomen, verzonden. Alle Consulenten ontvingen eveneens een of meer exemplaren van elk dezer overzichten.

c. Calculatie.

Evenals in vorige jaren werden rapporten uitgebracht over de kostprijzen van de belangrijkste landbouwproducten. Alvorens deze rapporten werden uitgebracht, werd de inhoud daarvan steeds getoetst aan het oordeel van een Commissie van deskundigen, waarin zowel het bedrijfsleven als de overheid waren vertegenwoordigd.

Nadat de prijzen van de desbetreffende producten waren vastgesteld, werd steeds een beknopte inhoud van het rapport in de vorm van een "Mededeling aan de Pers" beschikbaar gesteld voor publicatie in de landbouwpers en in andere bladen. In de landbouwpers werd voor deze mededelingen steeds voldoende plaats ingeruimd.

d. Bedrijfs-economische studie.

(1) Resultaten van de bedrijf-economische boekhoudingen.

Hierboven werd onder a reeds medegedeeld, dat aan de ontwikkeling van dit werk in 1948 een flinke stoot is gegeven.

Dit betekent niet, dat reeds in dit jaar grote resultaten werden bereikt. Voor de gewenste uitbreiding met een landbouwkundig ingenieur kon nog geen geschikte kracht worden gevonden. De overbelasting van degenen, die zich o.a. met dit werk hadden bezig te houden, bleef derhalve nog bestaan. Dit gaf een terugslag op het tempo, waarin de eerdergenoemde overzichten voor de bedrijfsvergelijking (aangevende of inhoudende de resultaten van elk der deel-

nemende bedrijven van een bepaalde groep) konden worden uitgebracht. Indien dergelijke overzichten gedurende de wintermaanden door de Landbouwvoorlichtingsdienst met de boeren zullen kunnen worden besproken, dienen deze uiterlijk begin December onder de deelnemers verspreid te zijn. Dit is niet mogelijk geweest. Een te groot aantal was zelfs eind December nog niet gereed.

Voor de overzichten der weidebedrijven had dit bovendien een bijzondere oorzaak. Hier is niet volstaan met de resultaten der bedrijven in volgorde van de nummers naast elkaar te plaatsen, doch is gezocht naar een vorm, waarin de cijfers verder bewerkt waren, waardoor deze zich naar ons oordeel beter leenden tot bedrijfsvergelijking. Hiertoe werden de bedrijven in groepen ingedeeld naar verschillende gezichtspunten. Dit alles vereiste voor de eerste keer tijdrovende experimenten, waardoor het tijdig tot stand komen der overzichten niet mogelijk is gebleken.

De overzichten voor de akkerbouwbedrijven vermeldden evenals tot dusver de kosten en opbrengsten per product en de gedetailleerde arbeidskosten voor de verschillende bewerkingen.

Daarnaast is voor een enkel gebied een tweede overzicht opgesteld, waarin, evenals voor de gemengde bedrijven op de zandgronden, uitsluitend van de rentabiliteit van het bedrijf als geheel (dus zonder vermelding van kosten van elk der afzonderlijke producten) is uitgegaan. Het doel hiervan was om na te gaan, in welke mate het bij een sterke vereenvoudiging van de boekhouding toch mogelijk zou zijn om door middel van bedrijfsvergelijking aanwijzingen voor de zwakke plekken in de bedrijfsvoering te geven.

Over deze proef kon aan het einde van het jaar nog geen positief oordeel worden gegeven.

(2) Resultaten van de boekhoudingen der landbouwboekhoudbureaux.

Door de grote achterstand bij de landbouwboekhoudbureaux als gevolg van de vele bijzondere fiscale werkzaamheden en doordat de samenwerking met een aantal bureaux nog nadere regeling behoefde, kwam de inzending der benodigde gegevens over 1946/'47 eerst in Augustus behoorlijk op gang. Op grond van daaromtrent gehouden besprekingen blijft het onderzoek over het boekjaar 1946/'47 beperkt tot de volgende groepen:

Graafschap	7 - 15 ha
Hollands Kleiwoidegebied	15 - 30 ha
Moyery	7 - 15 ha
Z. en O.zandgronden N.Br.	7 - 15 ha
Noord-Limburg	7 - 15 ha
	en
	15 - 30 ha

Dank zij een bijzonder aanbod van het boekhoudbureau der Z.L.M. kon hier aan het einde van het jaar nog een onderzoek voor Zeeland met bedrijven van 30-50 ha, wellicht ook een aantal van 15 - 30 ha, aan worden toegevoegd.

De inzending der gegevens en de voorbereidende verwerking daarvan was aan het einde van het jaar, behalve voor de Graafschap en Zeeland vrijwel voltooid met een totaal van 1527 bedrijven. Met het onderzoek zelf kon voor geen der groepen nog een aanvang worden gemaakt, daar van geen der groepen de resultaten van alle boekhoudingen binnen waren. Van de aard van dit onderzoek zal dan ook in dit verslag nog geen uiteenzetting worden gegeven. De inzending van materiaal voor het onderzoek - 1947, dat zich over dezelfde groepen zal uitstrekken, was aan het einde van het jaar nog niet begonnen.

e. Statistiek van de bedrijfsuitkomsten.

Om dezelfde redenen als t.a.v. het onderzoek is vermeld, kon met de werkzaamheden voor de samenstelling der bedrijfsuitkomstenstatistiek 1946/47 eveneens eerst in Augustus goed worden begonnen. Aan het einde van het jaar waren over 2180 van de 3000 te verwerken bedrijven de gegevens binnen gekomen. Vermoedelijk zullen de gevraagde aantallen bedrijven niet voor alle gebieden geheel worden bereikt.

Van de statistiek 1947 werd een voorloper, de zgn. steekproef, samengesteld uit de gegevens van 790 bedrijven. Deze steekproef kwam op 2 November gereed en werd in beperkte kring verspreid. Publicatie ervan werd uitgesteld, teneinde eerst een onderzoek in te stellen naar de waarde, die aan de voor de bedrijfsuitkomstenstatistiek gebezigde gegevens moet worden toegekend. Dit onderzoek was aan het einde van het jaar nog niet beëindigd.

B. T u i n b o u w .

a. Boekhouding.

In 1947 werd nog slechts de kostprijsboekhouding van een gering aantal bedrijven door ons bijgehouden. Over het teeltjaar 1948 is dit aantal aanzienlijk uitgebreid tot + 100 bedrijven in de belangrijkste tuinbouwcentra. De betreffende tuinders verschaffen daartoe hun gegevens over ontvangsten en uitgaven en houden aantekening van de arbeidsbesteding en het materiaalverbruik.

De overzichten, welke als resultaat van deze arbeid in 1949 zullen worden samengesteld, zullen een steviger basis voor de kostprijsberekening vormen, dan die waarop de samenstelling der in 1946 en 1947 berekende kostprijzen berustten. De gegevens voor deze calculaties werden nl. grotendeels door middel van mondelinge enquêtes op de tuinbouwbedrijven verkregen. De omstandigheid dat aan deze kostprijzen grote behoefte bestond in verband met de mogelijkheid van prijsregelend optreden door de Overheid maakte destijds het toepassen van deze methode noodzakelijk. Bij het opstellen dezer rapporten bleek echter steeds het gemis aan cijfers uit boekhoudingen.

Doordat op deze wijze in 1946 en 1947 voor de belangrijkste tuinbouwgewassen - bij verschillende teeltvormen - kostprijsberekeningen gemaakt zijn, kon, temeer waar in 1948 nog slechts t.a.v. enkele tuinbouwgewassen door de Overheid prijsregelend wordt opgetreden, meer tijd worden besteed aan het verzamelen van gegevens uit boekhoudingen. Daar bij kostprijs- en rentabiliteitsberekeningen een juiste weergave van de kwantitatieve opbrengsten het belangrijkste punt is, is getracht op dit punt een nog uitvoeriger documentatie te verkrijgen. Hiertoe werd een honderdtal bedrijven bereid gevonden een kostprijsboekhouding te laten bijhouden. In het najaar werd - voor oogst 1949 - een klein aantal bloembollenbedrijven ingeschakeld. De Algemene Vereniging voor Bloembollencultuur verleende hierbij haar volle medewerking.

Hiertoe heeft een aantal veilingen zijn medewerking verleend. Op alle bedrijven waarvan de veilingen deze gegevens verschaffen, zijn de betreffende percelen op de bedrijven nauwkeurig opgemeten, zodat de opbrengsten per eenheid van oppervlakte berekend kunnen worden.

b. Calculatie.

Zoals hiervoor werd opgemerkt, is het aantal calculaties beperkt gebleven tot die producten, waarvan nog geen berekeningen waren gemaakt of welke nog verbeterd dienden te worden. Dit was het geval voor: tulpenbollen, enkele producten van bosplantsoen, hard en zacht fruit en enkele stookproducten. Met de berekeningen over de tulpenbollen werd in zekere zin een nieuw terrein betreden.

c. Bedrijfs-economische studie.

Uit het voorstaande is gebleken, dat de resultaten van de bedrijfs-economische boekhoudingen eerst in 1949 zullen verschijnen.

De resultaten van alle deelnemende bedrijven van een bepaalde groep zullen op zodanige wijze in overzichten worden opgenomen, dat onderlinge bedrijfsvergelijking mogelijk is. De mogelijkheden van bedrijfs-economische voorlichting behoren tot de taak van de Rijkstuinbouwvoorlichtingsdienst. Laatstgenoemde dienst is echter niet helemaal zonder studiemateriaal gebleven. De eerder genoemde kostprijsberekeningen, welke steeds zijn opgezet volgens het standaardmodel, dat destijds door de Directie van de Tuinbouw is uitgewerkt, konden ook voor dit doel worden gebruikt, al berustten ze niet op cijfers verkregen uit gesloten boekhoudingen.

d. Statistiek van de bedrijfsuitkomsten.

De voortgang van het onderzoek, dat naar de bedrijfsuitkomsten in verschillende tuinbouwgebieden werd ingesteld, werd geremd door de trage toezending van de gegevens door de verschillende aan dit onderzoek deelnemende administratiekantoren. Evenals bij de landbouwboekhoudbureaux werd ook hier de vertraging veroorzaakt door de grote achterstand in de fiscale werkzaamheden der bureaux. Daar kwam nog bij dat op alle bedrijven door assistenten van de Rijkstuinbouwconsulenten een aantal aanvullende technische gegevens moest worden opgenomen. Vooral voor de eerste keer gaf dit veel werk. Veelal mede door te kort aan personeel voor dit werk ontstond ook daar vertraging. Door het een en ander was het niet mogelijk om in het verslagjaar de Statistiek over 1946 gereed te krijgen. De Statistiek is gebaseerd op de resultaten van $\pm$ 400 bedrijven in de belangrijkste tuinbouwcentra. Voor het verkrijgen van een volledige indruk van de rentabiliteit van de tuinbouw in zijn vele onderdelen, dient dit aantal te zijner tijd belangrijk te worden uitgebreid.

Temeer daar een dergelijke statistiek in de tuinbouw nog niet eerder is opgezet, kwam het het Dagelijks Bestuur gewenst voor een Commissie van Advies ad hoc in te stellen om over de inhoud en de vorm der statistiek te adviseren. Deze Commissie kwam tegen het einde van het jaar voor het eerst bijeen.

4. E c o n o m i s c h e n s o c i a a l o n d e r z o e k i n d e v i s s e r i j .

In verband met de oprichting van de "Stichting van de Nederlandse Visserij" werd de Vaste Commissie van Advies voor de Visserij ontbonden en werd een nieuwe Commissie van Advies ingesteld, waarvan de leden-
bedrijfsgenoten en hun plaatsvervangers werden benoemd op voordracht van genoemde Stichting. Voorts werd een lid benoemd op voordracht van de centrale organisatie van transportarbeiders Unie-Verkeer.

De nieuwe Commissie vergaderde in het verslagjaar driemaal.

a. Algemeen economisch en sociaal onderzoek.

Zoals reeds in het vorige jaarverslag vermeld, werd in 1947 een aanvang gemaakt met een zeer uitvoerig onderzoek van de toestand van de Waddenzee-visserij. De vele daarbij ondervonden moeilijkheden waren oorzaak, dat er in 1948 nog geen rapport kon worden uitgebracht.

b. Bedrijfs-economisch onderzoek.

In het verslagjaar kon een aanvang worden gemaakt met rentabiliteits- en kostprijsberekeningen met betrekking tot de verschillende takken van visserij op grond van de in 1947 ingestelde bedrijfsboekhouding voor de visserij. Aangezien slechts gegevens over een jaar ter beschikking stonden, werden er uitsluitend na-calculaties opgesteld.

Er werden vier rapporten uitgebracht, nl. een algemeen rapport, een rapport inzake de grote trawl-, de kleine trawl- en de garnalenvisserij. Rapporten met betrekking tot de haringdrijfnet-, de Waddenzee-, de IJsselmeer- en de binnenvisserij, alsmede inzake de oestercultuur kwamen in concept gereed. Een concept-rapport betreffende de mosselcultuur kwam gereed, doch werd niet uitgebracht, doordat het niet als representatief was te beschouwen.

Met de vissers en de visserij-organisaties werd een nauw contact onderhouden. Mede daardoor steeg het aantal deelnemers aan de bedrijfsboekhouding van 151 in 1947 tot 187 in 1948. In bijlage I wordt een overzicht van het aantal deelnemers, verdeeld over de vissersplaatsen, gegeven.

In verband met de uitbreiding der werkzaamheden werden drie nieuwe medewerkers aangesteld, van wie een speciaal met het economisch onderzoek werd belast.

5. S t a t i s t i e k .

De werkzaamheden, verbonden aan het verzamelen en het verwerken van statistisch materiaal, voorzover dat voor de documentatie van ons Instituut ten aanzien van prijzen, productie, betaalde lonen, enz. noodzakelijk was, vonden regelmatig voortgang.

Voorbereidingen werden getroffen om van 1 Januari 1949 af de verzameling bij een aantal coöperaties der verbruikersprijzen van meststoffen, veevoeders en zaai-zaden door ons Instituut te doen geschieden; tot dusver werden deze gegevens door het Centraal Bureau voor de Statistiek verzameld, doch in verband met de aldaar doorgevoerde beperking van werkzaamheden moest dit door haar worden beëindigd.

Voorts werd een aanvang gemaakt met de opzet van een prijzenstatistiek van landbouwwerktuigen, gereedschappen en materialen, teneinde ook van deze artikelen het prijsverloop te kennen.

In de loop van het jaar kwam een overzicht gereed van de betaalde lonen in de landbouw over 1946/'47, dat door het Centraal Bureau voor de Statistiek werd gepubliceerd (Statistiek der lonen, 1948, aflevering 1). Uit hetzelfde basismateriaal werd een overzicht van het gemiddeld ontvangen loon per volwassen mannelijke arbeider samengesteld. (Overzicht no 1)

6. A l g e m e n e Z a k e n .

De afdeling stelt zo spoedig mogelijk na afloop van elke maand een financieel verslag op voor de Voorzitter en Secretaris-penningmeester van het Dagelijks Bestuur. Hierin is een vergelijking opgenomen over de gemaakte kosten tegenover de in de begroting geraamde kosten. Dit geschiedt zowel over de afgelopen maand als over alle verstreken maanden tezamen. Het laatste geeft derhalve steeds een duidelijk beeld van de financiële positie over het verstreken gedeelte van het jaar.

V DIVERSEN

1. Contact met andere instellingen.

Met het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening en met de Stichting voor de Landbouw werd ook dit jaar een nauw contact onderhouden.

In de eerste plaats vond dit contact plaats in de maandelijks vergaderingen van het Dagelijks Bestuur van het L.E.I. Daarnaast in de verschillende commissies van de Stichting voor de Landbouw waarin vertegenwoordigers van het L.E.I. als lid of adviserend lid zitting hebben (zie hoofdstuk V ad 2). Tevens in de commissies van advies, welke door het Dagelijks Bestuur van het L.E.I. worden ingesteld en waarin steeds vertegenwoordigers van het Ministerie en van het bedrijfsleven worden benoemd.

In dit verband dient nog apart vermeld te worden de Contact-Commissie Landbouwvoorlichtingsdienst - L.E.I., welke verschillende malen nuttige besprekingen heeft gevoerd.

Met de individuele Rijkslandbouwconsulenten heeft regelmatig contact en overleg plaats gehad, hoewel door tijdsgebrek nog niet in voldoende mate. Met name is er steeds naar gestreefd een vertegenwoordiger van het L.E.I. aanwezig te doen zijn op de door de Consulent belegde vergaderingen met de boeren waarin de overzichten der bedrijfsresultaten werden besproken.

Om eerdergenoemde redenen is het contact met de Rijkstuinbouwconsulenten nog zeer beperkt gebleven.

Met de landbouw-technische instituten bestond nog weinig - veelal slechts incidenteel - contact.

Met de buitenlandse zusterinstellingen is in het afgelopen jaar onzerzijds het contact vrijwel alleen schriftelijk geweest. De directeur heeft ter gelegenheid van een lezing voor een internationaal congres in Parijs enige besprekingen gehad met Franse deskundigen op het gebied van landbouwboekhouding.

Tijdens een particulier verblijf in Zwitserland heeft hij het landbouweconomisch bureau van het Zwitserse Bauern Sekretariat bezocht.

Gedurende het jaar hebben verschillende buitenlanders een bezoek aan ons Instituut gebracht.

2. Vertegenwoordiging in commissies van andere instellingen.

Gedurende het verslagjaar had de directeur zitting in de volgende commissies:

a. Vaste commissies:

1. Interdepartementale commissie van overleg inzake de loon- en prijs-politiek. Uitgetreden per 18 November 1948, in verband met ontslag als raadadviseur.
2. Nationaal comité tot samenwerking met de Voedsel- en Landbouworganisa-tie der Verenigde Naties.

3. Bankraad.

Dit is een adviescommissie van de Minister van Financiën voor zaken de Nederlandse Bank betreffende. Uitgetreden per 29 October 1948.

4. Commissie van Toezicht van de Vereniging voor Landbouwboekhouden.

5. Commissie voor Landbouw- en Voedselvoorzieningsstatistiek.

Deze Commissie is op 9 Mei 1947 ingesteld door de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening.

b. Commissies ad hoc.

1. Commissie ter bestudering van de moeilijkheden op Bloembollengebied.

Deze Commissie werd op 7 Mei 1947 ingesteld door de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening.

2. Commissie Bezitsspreiding.

In deze op 4 September 1947 door de Minister van Sociale Zaken inge-stelde interdepartementale commissie is de directeur **beneemd als ver-teenwoordiger** van de Minister van Landbouw, Visserij en Voedsel-voorziening.

3. Commissie van Advies inzake de afzet en de productie van Warmoezerij-gewassen. Deze Commissie werd op 24 December 1947 ingesteld door de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening.

4. Melkbestemmingscommissie.

Ingesteld door de Stichting voor de Landbouw dd. 23 Juni 1948.

5. Commissie tot onderzoek van het vraagstuk van een Bodem-egalisatie-fonds. Deze Commissie werd op 26 October 1948 ingesteld door de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening.

6. Studiecommissie inzake de landbouwpolitiek, ingesteld door de Stichting voor de Landbouw, dd. 5 November 1948.

7. Sub-commissie prijzen van de Commissie Landbouw, Visserij en Voedsel-voorziening van de Benelux.

De overige medewerkers van het L.E.I. hadden zitting in de volgende commissies:

a. Vaste commissies:

1. Contact-Commissie Landbouwvoorlichtingsdienst - Landbouw-Economisch Instituut. Deze Commissie werd op voorstel van de Directeur van de Akker- en Weidebouw ingesteld. In deze Commissie worden regelmatig de verschillende problemen, welke zich voordoen bij het bedrijfs-economisch onderzoek, besproken.
Leden: Ir J.A.W. van Heusden, Dr Ir A.W.G. Koppejan,
Drs P.M. van Nieuwenhuyzen, Ir J.F. van Riemsdijk, Ir J.G. Veldink.
2. Commissie voor de Landbouw- en Voedselvoorzieningsstatistiek.
Sub-commissie voor:
  - a Grond : Ir A. Maris
  - b Bedrijfsstatistiek : Drs P.M. van Nieuwenhuyzen
  - c Vis : Drs A.G.U. Hildebrandt.
3. Akkerbouw Commissie van de Stichting voor de Landbouw.
Adv.lid: Ir J.A.W. van Heusden.
4. Technische Commissie van de Stichting voor de Landbouw.
Lid: Ir J.A.W. van Heusden.
5. Commissie van Redactie voor het Landbouwverslag.
Lid: Dr Ir A.W.G. Koppejan.
6. Commissie inzake het plan Marshall van de Stichting voor de Landbouw.
Adv. lid: Ir H.J. Louwes.
7. Commissie Grondgebruik van de Stichting voor de Landbouw.
Adv. lid: Ir A. Maris.
8. Commissie voor de kleine-boerenproblemen van de Stichting voor de Landbouw. Adv. lid: Drs P.M. van Nieuwenhuyzen.
9. Commissie Landbouwherstel van de Stichting voor de Landbouw.
Adv. lid: Drs P.M. van Nieuwenhuyzen.
10. Stichting Diploma Boekhouden en Bedrijfsleer van de Georganiseerde Landbouw. Adv. lid: Drs P.M. van Nieuwenhuyzen.
11. Veehouderijcommissie van de Stichting voor de Landbouw.
Adv. lid: Ir J.G. Veldink.
12. Commissie voor Voeder- en Weidebouw van de Stichting voor de Landbouw.
Lid: Ir J.G. Veldink.
13. Hoofdafdeling Sociale Zaken van de Stichting voor de Landbouw.
Adv.lid: Drs M.A.J. Visser.

b. Commissies ad hoc.

1. Commissie ter bestudering van de moeilijkheden op bloembollengebied.
Deze Commissie werd op 7 Mei 1947 door de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening ingesteld.
Lid, tevens secretaris van deze Commissie: Drs C.D. Scheer.
2. Commissie van Advies inzake de afzet en de productie van Warmoezerijgewassen. Ingesteld door de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening op 24 December 1947.
Lid, tevens secretaris van de Commissie: Drs C.D. Scheer.
3. Wintermelkcommissie.
Deze Commissie werd bij besluit van de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening op 21 April 1948 ingesteld. Tot haar werkzaamheden behoort het aangeven van middelen, welke speciaal op de boerderij ter verhoging van de melkproductie gedurende het winterseizoen, kunnen worden toegepast.
Lid: Ir J.G. Veldink.
4. Commissie ter bestudering van de bevolkings spreiding in Nederland.
Deze Commissie is ingesteld door het Instituut voor Sociaal Onderzoek van het Nederlandse Volk.
Lid: Drs M.A.J. Visser.
5. Melkbestemmingscommissie.
Ingesteld door de Stichting voor de Landbouw dd. 23 Juni 1948.
Lid: Dr E. van de Wiel.

3. Lezingen gehouden door de medewerkers van het L.E.I.

a. Door de directeur.

1. "De economische positie van Nederland in het algemeen en van zijn landbouw in het bijzonder" voor de Groninger Maatschappij van Landbouw, te Groningen, dd. 21 Februari 1948.
2. "Systeem van kostprijsberekening in Nederland als basis voor de prijsbepaling van agrarische producten" voor de Benelux-conferentie van de Stichting voor de Landbouw, dd. 3 en 4 Aug. 1948.
3. "De toekomstige landbouwpolitiek, mede in verband met de Benelux", voor de Algemene Nederlandse Zuivelbond te Leeuwarden, dd. 8 Sept. 1948.
4. "Comptabilité agricole en Hollande" voor het Congres International de Comptabilité", te Parijs, dd. 10 t/m 15 Mei 1948.

b. Door de overige medewerkers.

Ir J.A.W. van Heusden.

1. "Doel en werkwijze van het L.E.I." voor een vergadering van de afdeling Beerta der Groninger Maatschappij van Landbouw.

Drs A.G.U. Hildebrandt.

2. "De noodzaak van organisatie in de visserij" op het tweede week-end der Volkshogeschool te Bergen N.H.

Ir H.J. Louwes.

3. "De Nederlandse landbouw en de internationale markt" voor een groep jonge boeren op de Volkshogeschool te Rockanje.

4. "Bedrijfsvergelijking in de landbouw", voor de Studiekring voor landbouweconomie te 's-Gravenhage.

Ir A. Maris.

5. "Landbouw-economisch streekonderzoek", op de planologische dag van de Nederlandse Landbouwweek te Wageningen en op een landelijke bijeenkomst van personeel en besturen van landbouwscholen van de C.B.T.B. te Birkhoven.

6. "Streekonderzoek" voor de Studiekring voor landbouweconomie te 's-Gravenhage.

Drs A.R. van Nes.

7. "Kostprijsberekening in de land- en tuinbouw" voor de Katholieke Vereniging tot bevordering van land- en tuinbouw- en landbouwhuishoud- onderwijs in het bisdom Haarlem.

8. "Productiekostenberekeningen en hun toepassing" voor de oud-leerlingen van de Rijkslandbouwwinterschool te Emmen.

Drs C.D.Scheer.

9. "Enkele aspecten van het tuinbouwvestigingsplan" op de planologische dag van de Nederlandse Landbouwweek te Wageningen.

Ir J.G.Veldink.

10. "De toekomstmogelijkheden voor onze zuivel" voor de Christelijke Jonge Boeren- en Tuindersorganisatie te Birkhoven.
11. "Het bedrijfseconomisch onderzoek in de Nederlandse landbouw voor de Volkshogeschool "Overcinghe" te Havelte.
12. "Doel en werkwijze van het L.E.I." voor de gezamenlijke landbouworganisaties in Berculo.
13. "Het bedrijfseconomisch onderzoek ten dienste van de rationalisatie der melkproductie" voor een vergadering van de Rijkszuivelconsulenten te Den Haag.

Drs M.A.J.Visser.

14. "Onderzoek van de agrarische bevolking" op de planologische dag van de Nederlandse Landbouwweek te Wageningen.
15. "Enige aspecten van de sociaal economische betekenis van het cultuurtechnische werk voor de werkgelegenheid in de landbouw" voor de Provinciale Stichtingen voor de Landbouw, gehouden te Groningen.

4. Van de hand van de medewerkers van het L.E.I. verschenen de volgende publicaties:

a. Van de directeur.

1. "Methode van kostprijsberekening in de Landbouw". Proefschrift Rotterdam.

b. Van de overige medewerkers.

Drs G.Greidanus.

1. "Enkele opmerkingen over de Internationale Tarwe-overeenkomst" verschenen in Economisch-Statistische Berichten, 14 Juli 1948.
2. "De internationale tarwemarkt van 1929 tot heden" verschenen in het Maandschrift Economie, Augustus 1948.
3. "Het definitieve handvest van de International Trade Organization en de Nederlandse landbouwpolitiek" verschenen in het Landbouwkundig Tijdschrift Nov./Dec. 1948.

Ir J.A.W. van Heusden.

4. "Doel en werkwijze van het L.E.I." verschenen in het weekblad van de Groninger Maatschappij van Landbouw, 13 Maart 1948.

Drs A.G.U.Hildebrandt.

5. "De economische betekenis van het snelvriezen" verschenen in Economisch-Statistische Berichten, April 1948.

Drs A.G.U. Hildebrandt.

6. "De producent met betrekking tot de afzet van groente, fruit en vis" verschenen in Economisch-Statistische Berichten, 19 Mei 1948.
7. "De walvisvaart" verschenen in Economisch-Statistische Berichten", 20 October 1948.
8. "De vissersbevolking vraagt om erkenning" verschenen in het blad "Gemenebest", Augustus 1948.

Ir A. Maris.

9. "Landbouw-economisch streekonderzoek" verschenen in het Landbouwkundig Tijdschrift Sept. 1948.

Ir A. Maris en Drs M.A.J. Visser.

10. "Beknopt overzicht van het streekonderzoek in Groesbeek" in het Maandblad voor de Landbouwvoorlichtingsdienst", December 1948.

Ir A. Maris en Drs C.D. Scheer.

11. "Landbouwgebieden en landbouwstelsels" verschenen in het Landbouwkundig Tijdschrift, Maart/April 1948.

Drs C.D. Scheer.

12. "De tuinbouw en het kleine boerenbedrijf", verschenen in Mededelingen van de Directeur van de Tuinbouw, Augustus 1948.
13. "Enkele aspecten van het tuinbouwvestigingsplan", verschenen in het Landbouwkundig Tijdschrift, Oct. 1948.

Ir J.G. Veldink.

14. "De economische zijde van de melkproductie", verschenen in het Maandblad van de Landbouwvoorlichtingsdienst, Maart 1948.
15. "Is het varkensmesten met gestoomde aardappelen rendabel?" verschenen in verschillende landbouwbladen.

Drs M.A.J. Visser.

16. "Onderzoek van de agrarische bevolking" verschenen in het Landbouwkundig Tijdschrift October 1948.

AANTAL BEDRIJFS-ECONOMISCHE BOEKHOUDINGEN.

Deze boekhoudingen worden bijgehouden door het L.E.I.
Dit geschiedt door het personeel, dat bij de Rijkslandbouwconsulenten is gedetacheerd. De boekhoudingen van de pluimveebedrijven worden ten dele ook door dit personeel verzorgd.

Voor de visserij-boekhoudingen zijn eveneens enkele personen op het kantoor van de Rijkslandbouwconsulent gedetacheerd.

De boekhoudingen voor tuinbouwbedrijven worden op ons kantoor bijgehouden. Alleen op het kantoor van de Rijkstuinbouwconsulent te Kesteren is iemand gedetacheerd, die speciaal belast is met het verzamelen van gegevens over de kwantitatieve opbrengsten.

1. Landbouw.

a. Landbouwbedrijven.

Rijkslandbouw- consulentschappen	Akkerbouwbedrijven		Weidebedrijven		Gemengde bedrijven		Gedetacheerd personeel per 31/12/49
	1947/'48	1948/'49	1947/'48	1948/'49	1947/'48	1948/'49	
1. Groningen	37	36	-	-	-	-	4
2. Veendam	21	15	-	-	-	-	2
3. Leeuwarden	13	18	29	27	12	-	2
4. Sneek	-	-	52	78	1	1	3
5. Drachten	-	-	14	25	-	51	2
6. Assen	10	9	-	-	14	36	2
7. Zwolle	1	-	11	5	13	48	2
8. Hengelo	10	7	-	-	8	42	2
9. Arnhem	-	-	-	-	14	45	1
10. Utrecht	-	-	-	25	-	8	1
11. Alkmaar	18	6	41	48 ¹⁾	-	1	3
12. Rotterdam	-	-	75	76	9	-	2)
13. Barendrecht	20	12	-	-	-	-	2
14. Kruiningen	31	28	-	-	-	-	5
15. Schoondijke	10	11	-	-	-	-	1
16. Breda	12	10	-	-	20	21	3
17. St. Oedenrode	-	-	-	-	25	64	2
18. Oss	-	-	-	-	-	30	1
19. Roermond	-	-	-	-	-	58	2
Totaal	183	152	222	284	116	405	40

1) Bovendien 6 schapenbedrijven op Texel.

2) Deze boekhoudingen worden op het kantoor van het L.E.I. bijgehouden.

b. Pluimveebedrijven.

Rijkspluimveeteelt- consulentschappen	Fokbedrijven		Vermeerderingsbedr.		Gewone pluimveebedrijven	
	1947/'48	1948/'49	1947/'48	1948/'49	1947/'48	1948/'49
1. Groningen	4	1	5	8	9	9
2. Meppel	4	3	22	20	22	19
3. Apeldoorn	10	3	26	21	9	11
4. Den Haag	9	5	26	17	7	4
5. Venlo	3	-	20	15	32	21
Totaal	30	12	99	81	79	64

2. Tuinbouw.

Rijkstuinbouw- consulentschappen	Groenten		Fruit	Bloemen
	Volle grond	Onder glas		
1. Naaldwijk	-	32	-	
2. Amstelveen	15	-		
3. Geldermalsen	-	-	7	
4. Kesteren	-	-	6	
5. Hoorn	16	-	5	
6. Barendrecht	1	1		
7. Goes	-	-	4	
8. Maastricht	-	-	7	
9. Aalsmeer				5
Totaal	32	33	29	5

3. Visserij.

Bedrijfseconomische boekhoudingen van visserij- en aanverwante bedrijven per
1 Januari 1949.

boekjaar 1948/'49

Kleine trawl- visserij	Aantal bedrijven	Garnalenvisserij	Aantal bedrijven
1. Goedereede	6	1. Breskens	2
2. Scheveningen	5	2. Arnhemvlieden	5
3. IJmuiden	3	3. Ouddorp	2
4. Den Helder	5	4. Stellendam	5
5. Texel	2	5. Texel	5
6. Wieringen	3	6. Den Helder	4
7. Urk	9	7. Scheveningen	1
		8. Wieringen	2
	33		26
Waddenzeevisserij	Aantal bedrijven	IJsselmeervisserij	Aantal bedrijven
1. Zoutkamp	15	1. Enkhuizen	4
2. Termunten	6	2. Lemmer	9
3. Harlingen	5	3. Stavoren	6
4. Wieringen	3	4. Wieringen	5
5. Texel	3	5. Volendam	6
		6. Urk	5
		7. Harlingen	3
	32		38
Mosselcultuur	Aantal bedrijven	Oestercultuur	Aantal bedrijven
1. Bruinisse	12	1. Yerseke	11
2. Zierikzee	3		
3. Yerseke	4		
	19		11

Zoetwatervisserij	Aantal bedrijven
1. Friesland	14
2. Noord-Holland	2
3. Utrecht	6
4. Zuid-Holland	6
	<u>28</u>

Totaal aantal bedrijven 187

Boekenonderzoek bij rederijen:

Grote trawlvisserij

IJmuiden, onderzoek bij 5 rederijen

Haringdrijfnetvisserij

Vlaardingen, onderzoek bij 2 rederijen

Scheveningen, " " 2 "

Katwijk, " " 2 "

RAPPORTEN, NOTA'S, OVERZICHTEN EN MEDEDELINGEN VOOR DE PERS
UITGEBRACHT IN 1948.

1. RAPPORTEN.

- No 85. Onderzoek naar de kostprijzen van de voornaamste akkerbouwproducten in enige landbouwgebieden voor oogst 1949. (20 Januari 1948).
- No 86. Overzicht van de kostprijzen van enige tuinbouwproducten. (Prijspeil 1947) (Juni 1948).
- No 87. Rapport betreffende een sociaal-economisch onderzoek van de landbouw in de gemeenten Susteren en Nieuwstadt. (11 Februari 1948).
- No 88. Onderzoek naar de kostprijzen van tuinbouwproducten voor het teeltjaar 1948. Algemeen rapport (14 April 1948).
- No 89. Onderzoek naar de kostprijzen van tomaten en kropsla in verwarmde warenhuizen en druiven in verwarmde serres. (Prijspeil 1948). (7 Mei 1948).
- No 91. Onderzoek naar de vermoedelijke kostprijs van eieren en ééndagskuikens in de periode 1 October 1947 tot 1 October 1948. (23 Februari 1948). n.v.
- No 92. Onderzoek naar de kostprijzen van enkele soorten, 1, 2 en 3-jarig bosplantsoen. (Prijspeil 1948). (28 Juli 1948).
- No 93. Onderzoek naar de kostprijzen van tulpenbollen. Prijspeil 1948. (14 Juni 1948).
- No 94. Rapport betreffende een landbouw-economisch streekonderzoek in de gemeente Groesbeek. (22 April 1948). n.v.
- No 96. Onderzoek naar de kostprijzen van kersen (Prijspeil 1948). (15 Juni 1948). n.v.
- No 97. Onderzoek naar de kostprijzen van bessen en frambozen (Prijspeil 1948). (24 Juni 1948).
- No 98. De ontwikkelingsmogelijkheden van de schapenbedrijven op Texel. (31 Juli 1948). n.v.
- No 99. Onderzoek naar de economische toestand van de Nederlandse visserij in 1947. Algemeen rapport (15 Juli 1948).
- No 101. Onderzoek naar de economische toestand van de Nederlandse grote trawlvisserij in 1947. (15 Juli 1948).
- No 102. Onderzoek naar de economische toestand van de kleine trawl- en snurrevaadvisserij in 1947. (23 Juli 1948).
- No 103. Onderzoek naar de economische toestand van de visserij op consumptie-garnalen in 1947. (23 Juli 1948).
- No 104. Onderzoek naar de economische toestand van de Waddenzeevisserij in 1947. (9 September 1948).
- No 109. Onderzoek naar de kostprijzen van appels, peren en pruimen. (Prijspeil 1948). (2 September 1948).
- No 110. Onderzoek naar de kostprijs van de melk en de rentabiliteit van de melkproductie bij verschillende prijzen, voor de periode November 1948 - November 1949. (28 September 1948).

Rapport van de Commissie inzake het streekonderzoek, ingesteld door het Dagelijks Bestuur van het L.E.I.

De in deze bijlagen vermelde rapporten e.d. zijn tegen de daarvoor vastgestelde prijs verkrijgbaar. De met n.v. gemerkte exemplaren zijn niet meer beschikbaar.

2. NOTA'S.

- No 40. De rentabiliteit van het gebruik van bakken bij de teelt van Amerikaanse anjers, in verband met het optreden van *phiolophora*. (Januari 1948). n.v.
- No 43. Vergelijking van de kosten van een aantal belangrijke teelten van groenten en fruit in 1939 en 1947. (10 Februari 1948).
- No 44. Berekening van de netto-kosten en de verwerkingskosten per 100 kg volvette boerenkaas op 30 zelfkazende bedrijven in de Krimpenerwaard. (24 Februari 1948).
- No 45. Enkele beschouwingen naar aanleiding van de onlangs afgesloten internationale tarwe-overeenkomst (8 Mei 1948).
- No 47. De internationale tarwemarkt van 1945-1948. Exportprijzen en telersprijzen van de grote producentenlanden. (30 Juni 1948).
- No 48. De zuivelpositie van Nederland in de nabije toekomst. (September 48).
- No 49. Het definitieve handvest van de International Trade Organization en de Nederlandse landbouwpolitiek. (September 1948).
- No 50. De kosten van de grond (28 December 1948).

3. OVERZICHTEN VAN DE RESULTATEN DER BEDRIJFSECONOMISCHE BOEKHOUDINGEN.

Deze overzichten zijn samengesteld uit de boekhoudingen, welke door het L.E.I. worden bijgehouden. Ze dienen voor de bedrijfseconomische studie en voorlichting.

A. L a n d b o u w .

(1). Overzichten van de kosten en opbrengsten per ha.

a. Akkerbouwbedrijven.

- No 44. Overzicht van 9 akkerbouwbedrijven in Noordelijk Groningen, gebied Oldambt. Boekjaar 1946/'47.. n.v.
- No 45. Overzicht van 6 akkerbouwbedrijven in Noordelijk Groningen, gebied Centrale Bouwstreek. Boekjaar 1946/'47.
- No 46. Overzicht van 10 akkerbouwbedrijven in Noordelijk Groningen, gebied 't Zandt + Hogeland. Boekjaar 1946/'47.
- No 47. Overzicht van 7 akkerbouwbedrijven in Noordelijk Groningen, gebied Marne + N.W. Kwartier. Boekjaar 1946/'47. n.v.
- No 49. Samenvattend overzicht op 59 akkerbouwbedrijven + 21 gemengde bedrijven. Boekjaar 1946/'47.
- No 52. Overzicht van 21 akkerbouwbedrijven. Gebied Groningen Veenkoloniën. Boekjaar 1946/'47.
- No 53. Overzicht van 9 akkerbouwbedrijven. Gebied Noord-Holland (Haarlonnermeer). Boekjaar 1946/'47.
- No 59. Overzicht van 6 akkerbouwbedrijven. Gebied Noord-Holland (IJpolders). Boekjaar 1946/'47.
- No 63. Overzicht van 14 akkerbouwbedrijven. Gebied Schouwen/Duiveland. Boekjaar 1946/'47.
- No 64. Overzicht van 6 akkerbouwbedrijven. Gebied Tholen/St.Philipsland. Boekjaar 1946/'47.
- No 68. Overzicht van 33 akkerbouwbedrijven. Gebied Noordelijk Groningen. Boekjaar 1946/'47.
- No 74. Overzicht van 8 akkerbouwbedrijven. Gebied Zeeland. Boekjaar 1946/'47.

- No 78. Overzicht van 12 akkerbouwbedrijven. Gebied W.N. Brabant. Boekjaar 1946/'47.
No 80. Samenvattend overzicht akkerbouw + gemengde bedrijven 1946/'47.
No 89. Overzicht van 6 akkerbouwbedrijven. Gebied Tholen/St.Philipsland. Boekjaar 1946/'47.
No 90. Overzicht van 14 akkerbouwbedrijven. Gebied Schouwen/Duiveland. Boekjaar 1946/'47.
No 96. Overzicht van 11 akkerbouwbedrijven. Gebied W.N. Brabant. Boekjaar 1947/'48.
No 98. Overzicht van 10 akkerbouwbedrijven. Gebied Drenthe. Boekjaar 1947/'48.
No 99. Overzicht van 11 akkerbouwbedrijven. Gebied Overijssel. Boekjaar 1947/'48.
No 100. Overzicht van 20 akkerbouwbedrijven. Gebied Groninger Veenkoloniën. Boekjaar 1947/'48.
No 102. Overzicht van 12 akkerbouwbedrijven. Gebied Noordelijk Friesland. Boekjaar 1947/'48.

b. Gemengde bedrijven.

- No 54. Overzicht van 9 gemengde bedrijven. Gebied Oost-Overijssel. Boekjaar 1946/'47.
No 56. Overzicht van 8 gemengde bedrijven. Gebied Friesland (kleibedrijven). Boekjaar 1946/'47.
No 57. Overzicht van 8 gemengde bedrijven (aardappelen). Gebied Friesland (kleibedrijven). Boekjaar 1946/'47.
No 58. Overzicht van 8 gemengde bedrijven. Gebied Noord-Holland (klei). Boekjaar 1946/'47.
No 61. Overzicht van 12 gemengde bedrijven. Gebied Zuid-Hollandse Droogmakerij. Boekjaar 1946/'47.
No 62. Overzicht van 12 gemengde bedrijven. Gebied Zuid-Hollandse Droogmakcrij. Boekjaar 1946/'47.

c. Weidebedrijven.

- No 65. Overzicht van 30 zelfkazende bedrijven. Gebied Krimpenerwaard (kaas). Boekjaar 1946/'47.
No 92. Overzicht van 11 weidebedrijven. Gebied Westelijk Overijssel. Boekjaar 1947/'48.
No 94. Overzicht van 40 weidebedrijven. Gebied Noord-Holland. Boekjaar 1947/'48.

d. Pluimveebedrijven.

- No 50. Overzicht van 64 pluimveebedrijven. Boekjaar 1946/'47. n.v.

e. Schapebedrijven.

- No 86. Overzicht van 6 schapebedrijven. Boekjaar 1947/'48. n.v.

(2). Overzichten van de bestede man-, paarde- en tractoruren.

a. Akkerbouwbedrijven.

- No 41. Overzicht van 20 akkerbouwbedrijven in de Groninger Veenkoloniën. Boekjaar 1947/'48. n.v.
No 42. Overzicht van 10 akkerbouwbedrijven in de Drentse Veenkoloniën. Boekjaar 1947/'48.
No 43. Overzicht van 7 akkerbouwbedrijven in de IJ-polders. Boekjaar 1946/'47.

- No 51. Overzicht van 21 akkerbouwbedrijven. Gebied Groninger Veenkoloniën. Boekjaar 1946/'47.
- No 55. Overzicht van 4 akkerbouwbedrijven. Gebied IJ-polders. Boekjaar 1947/'48. n.v.
- No 60. Overzicht van 17 akkerbouwbedrijven. Gebied Schouwen/Duiveland. Boekjaar 1947/'48.
- No 66. Overzicht van 20 akkerbouwbedrijven. Gebied Zuid-Hollandse Eilanden. Boekjaar 1947/'48.
- No 67. Overzicht van 20 akkerbouwbedrijven. Gebied Zuid-Hollandse Eilanden. Boekjaar 1947/'48.
- No 69. Overzicht van 7 akkerbouwbedrijven. Gebied Haarlemmermeer. Boekjaar 1947/'48.
- No 79. Overzicht van 37 akkerbouwbedrijven. Gebied Noordelijk Groningen. Boekjaar 1947/'48.
- No 87. Overzicht van 11 akkerbouwbedrijven. Gebied Overijsselse Veenkoloniën. Boekjaar 1947/'48.
- No 88. Overzicht van 9 akkerbouwbedrijven. Gebied Zeeuws-Vlaanderen. Boekjaar 1947/'48.

b. Gemengde bedrijven.

- No 48. Overzicht van 10 gemengde bedrijven. Gebied Oostelijke Veluwe. Boekjaar 1947/'48.
- No 72. Overzicht van 14 gemengde bedrijven. Gebied Drenthe. Boekjaar 1947/'48.
- No 73. Overzicht van 8 gemengde bedrijven. Gebied Oostelijk Overijssel. Boekjaar 1947/'48.
- No 81. Overzicht van 13 gemengde bedrijven. Gebied Westelijk-Overijssel. Boekjaar 1947/'48.

(3). Diversen.

a. Akkerbouwbedrijven.

- No 40. Overzicht van paardekosten en aantal gewerkte uren per werkpaard op 33 akkerbouwbedrijven. Gebied Noordelijk Groningen. Boekjaar 1946/'47.
- No 70. Overzicht van paardekosten en aantal gewerkte uren per werkpaard op 15 akkerbouwbedrijven. Gebied Noord-Holland. Boekjaar 1946/'47.
- No 71. Overzicht van paardekosten en aantal gewerkte uren per werkpaard op 17 akkerbouwbedrijven. Gebied Zeeland. Boekjaar 1946/'47.
- No 82. Samenvattend overzicht financiële resultaten 21 bedrijven. Gebied Groninger Veenkoloniën. Boekjaar 1946/'47.
- No 83. Samenvattend overzicht financiële resultaten 33 bedrijven. Gebied Noordelijk Groningen. Boekjaar 1946/'47.
- No 85. Overzicht trekkrachtvoorziening 50 bedrijven, Groningen/Brabant/Zeeland. Boekjaar 1946/'47.
- No 91. Overzicht factoren voor bedrijfsanalyse 18 bedrijven, Groningen. Boekjaar 1946/'47.

b. Gemengde bedrijven.

- No 75. Opbrengst in kg op 14 gemengde bedrijven. Gebied Drenthe. Boekjaar 1947/'48. n.v.
- No 76. Opbrengst in kg op 13 gemengde bedrijven. Gebied Westelijk Overijssel. Boekjaar 1947/'48. n.v.
- No 77. Factoren voor bedrijfsanalyse. 18 bedrijven. Gebied Overijssel. Boekjaar 1946/'47.
- No 97. Factoren voor bedrijfsanalyse. 18 bedrijven. Gebied Overijssel. Boekjaar 1947/'48.
- No 103. Factoren voor bedrijfsanalyse. 24 bedrijven. Gebied O.N.Brabant. Boekjaar 1947/'48.

B. T u i n b o u w .

- No 6. De opbrengsten van Amerikaanse anjers in een 17-tal bedrijven te Aalsmeer over het jaar 1947. (29 Januari 1948).
- No 7. De opbrengsten van snijrozen in een 14-tal bedrijven te Aalsmeer over het jaar 1947. (Maart 1948).
- No 10. Opbrengst onderzoek augurken te Venlo en omgeving 1947. (2 Augustus 1948).

4. OVERZICHTEN VAN DE STATISTIEK DER BEDRIJFSUITKOMSTEN.

- No 3. Definitief overzicht van 700 bedrijven, boekjaar 1946/'47. (21 Februari 1948).

5. MEDEDELINGEN VOOR DE PERS.

- No 4. Berekeningen omtrent de waarschijnlijke kostprijs en rentabiliteit van de melkproductie in enige gebieden voor de periode van 1 November 1947 tot 1 November 1948. (Beknopt overzicht van de resultaten van rapport no 84). (17 Januari 1948).
- No 5. Onderzoek naar de kostprijzen van de voornaamste akkerbouwproducten in enige landbouwgebieden voor oogst 1948. (Beknopt overzicht van rapport no 85). (Maart 1948).
- No 6. Onderzoek naar de vermoedelijke kostprijs van consumptie-eieren voor de periode 1 October 1947 - 1 October 1948. (Beknopt overzicht van rapport no 91). (27 Februari 1948).
- No 7. Rapport betreffende een landbouw-economisch streekonderzoek in de gemeente Groesbeek. (Beknopt overzicht van rapport no 94). (1 Juli 1948).
- No 8. De ontwikkelingsmogelijkheden van de schapenbedrijven op Texel. (Beknopt overzicht van rapport no 98). (14 Augustus 1948).
- No 9. Onderzoek naar de vermoedelijke kostprijs van de melk in enkele weidegebieden van ons land voor de periode 1 November 1948 - 1 November 1949. (Beknopt overzicht van rapport no 110). (Nov. 1948).
- No 10. Is het varkensmesten met gestoomde aardappelen rendabel? door Ir J.G. Veldink. (12 November 1948).

